



Monitoring Gatunków Rzadkich

Instrukcja prac terenowych

Podgorzałka

1. Podstawowe informacje o programie

Monitoring Gatunków Rzadkich jest programem rozpoczętym w roku 2007 w ramach szerszego zadania Monitoring Ptaków Polski. Celem programu jest uzyskanie jak najbardziej kompletnych danych o rozmieszczeniu i liczebności krajowej populacji lęgowej gatunku oraz śledzenie zmian liczebności w dłuższej perspektywie czasu.

W niniejszym programie weźmie udział kilkunastu wykwalifikowanych ornitologów, którzy mają doświadczenie w tego typu liczeniach ptaków. Gwarantuje to uzyskanie wartościowych danych, zebranych w oparciu o powtarzalne i sprawdzone metody badań populacji ptaków.

Dotychczasowe materiały umożliwiają prześledzenie zmian liczebności populacji krajowej gatunku w ostatnich kilkunastu latach.

W roku 2015 kontrolami zostaną objęte stanowiska lęgowe znane z lat poprzednich oraz potencjalne miejsca gniazdowania, na których obserwowano pary lub pojedyncze ptaki w sezonie lęgowym.

Stanowiskiem może być miejsce gniazdowania jednej pary, jak i kilkunastu par. Za stanowisko uznaje się jeden zbiornik, a w przypadku stawów cały ich zespół. W przypadku rzeki stanowiskiem jest wyspa lub odcinek rzeki o długości 1 km.

Obserwator otrzymuje:

- instrukcję,
- jeden formularz liczeń,
- mapy kwadratów do skontrolowania w danym sezonie,
- umowę z rachunkiem.

2. Zalecenia dla obserwatorów

W miejscach gniazdowania znanych z lat poprzednich wskazane jest penetrowanie potencjalnych siedlisk na większym obszarze – w odległości do 20 km od znanego stanowiska. Podczas wyszukiwania nowych stanowisk lęgowych należy również wykorzystywać stwierdzenia nawet pojedynczych ptaków dokonane w sezonie lęgowym. Podgorzałki najchętniej gniazdują na zbiornikach z wodą stojącą, z silnie rozwiniętymi szuwarami. Szczególnie chętnie gnieździ się w koloniach śmieszki *Larus ridibundus*. Gniazdo ukryte jest często w pokrzywach lub trawach, rzadziej w gęstych szuwarach.

3. Terminy kontroli

Kontrole stanowisk lęgowych podgorzałki należy prowadzić dwukrotnie w sezonie w następujących terminach:

1. **1-31 maj** – kontrola ukierunkowana na stwierdzenie par.
2. **10 czerwiec-10 lipiec** – kontrola ukierunkowana na stwierdzenie lęgów.

Wskazane terminy ustalono w oparciu o fenologię lęgów gatunku. Pomiędzy 1. i 2. kontrolą odstęp czasu powinien wynosić ok. 30 dni.

W przypadku podgorzałki **tylko dwukrotna kontrola stanowiska lęgowego będzie uznawana za pełnowartościową.**

Bardzo pomocne są dodatkowe kontrole znanych stanowisk, szczególnie w przypadku niewykrycia ptaków podczas pierwszej kontroli.

4. Pogoda

Warunki pogodowe wpływają na dokładność uzyskanych wyników obserwacji. Efektywność kontroli jest najmniejsza podczas pogody wietrznej, opadów czy mgły – dlatego nie jest wskazane prowadzenie prac terenowych w takich warunkach.

5. Zalecenia szczegółowe

Pierwszą kontrolę w maju należy wykonać obejmując obserwacjami cały zbiornik, a w przypadku zespołu stawów, kontrolując wszystkie stawy napełnione wodą, gdyż ptaki mogą w kolejnych latach gniazdować na innym stawie. Tam, gdzie jest to możliwe warto prowadzić obserwacje z punktów bardziej wyniesionych, wykorzystując ukształtowanie terenu, ambony myśliwskie. Czas trwania kontroli powinien wynosić przynajmniej 2-3 godziny na stanowisku, choć w przypadku zespołu stawów wskazane jest wydłużenie kontroli. Zaleca się, aby kontrola miała miejsce w godzinach porannych (godz. 5-10).

Podczas drugiej kontroli należy dokładnie spenetrować stanowisko pod kątem wykrycia ptaków z lęgiem. Zaleca się, aby kontrola miała miejsce w godzinach porannych (godz. 5-10). Wskazane jest prowadzenie obserwacji z punktów wyniesionych. Dla każdego stwierdzenia gatunku należy określić kryterium (podane poniżej i na karcie stanowiska). Kontrola stanowiska powinna trwać przynajmniej 2-3 godziny. Należy podkreślić możliwość występowania hybrydów międzygatunkowych oraz lęgów mieszanych (samica podgorzałki wodząca młode czernicy).

Lokalizacje stanowisk podgorzałki należy nanieść na mapę.

6. Standaryzacja zapisów, przekazywanie danych

Wyniki kontroli zapisujemy na karcie stanowiska. Na jednej karcie należy notować obserwacje z jednego stanowiska lęgowego (definicja stanowiska patrz powyżej).

Zapisując wynik kontroli posługujemy się następującymi kryteriami lęgowości:

- O** - jednorazowa obserwacja pojedynczego ptaka w siedlisku lęgowym
- P** - para ptaków obserwowana w siedlisku lęgowym
- KT** - tokująca lub kopulująca para
- NP** - zaniepokojenie jednego ptaka lub pary wskazujące na obecność lęgu
- BU** - budowa gniazda
- GNS** - świeże gniazdo
- WYS** - gniazdo wysiadywane
- JAJ** - gniazdo z jajami, lub skorupy jaj w gnieździe
- PIS** - gniazdo z piskletami
- MŁO** - młode poza gniazdem, nielotne lub słabo lotne

Prosimy o pełniejszy opis obserwacji ptaków niż tylko powyższe skrótowe kryteria lęgowości.

Ważne jest **podanie informacji z tzw. kontroli zerowych**, kiedy pomimo kontroli stanowiska nie wykryto gatunku. **Podać należy również wszystkie nowo wykryte stanowiska.**

Siedlisko lęgowe charakteryzujemy wybierając odpowiednie opcje wpisane na karcie stanowiska. Jeśli na karcie nie ma odpowiedniej opcji (np. specyficzne siedlisko), należy podać jego charakterystykę. Informacje dodatkowe wpisujemy w uwagach.

Wypełnione formularze (najlepiej w formie elektronicznej, tylko na 2 stronach) oraz mapy z lokalizacją kontrolowanych stanowisk wraz z rachunkiem i umową (wypełnione kompletnie i podpisane w 1 miejscu – umowa i w 2 miejscach – rachunek) prosimy odesłać do 15 września 2015 r.

Nie będą przyjmowane do rozliczenia formularze wypełnione niekompletnie oraz takie, do których będzie brakowało map z zaznaczoną lokalizacją stanowiska (stanowisk).

7. Bezpieczeństwo i zdarzenia losowe

Każdy z uczestników prac terenowych powinien zadbać o bezpieczeństwo swoje i innych osób. W przypadku ewentualnych wypadków w trakcie prowadzonych prac organizatorzy nie ponoszą za nie odpowiedzialności. Wejście na teren prywatny należy uzgadniać z właścicielem (szczególnie istotne podczas kontroli stawów rybnych, gdzie obserwator może być traktowany przez obsługę gospodarstwa rybnego, jako potencjalny kłusownik).

Osoby chcące otrzymać zaświadczenie (podobnie jak w roku ubiegłym), że biorą udział w Monitoringu Gatunków Rzadkich na zlecenie GIOŚ, proszone są o szybką informację do nas.

Jeśli zdarzenia losowe umożliwią Tobie wykonanie liczeń (czy też jednego liczenia), bardzo prosimy o jak najszybszy kontakt z koordynatorem. W niektórych awaryjnych sytuacjach uda się wykonać liczenia przez innego obserwatora.

Wszelkie wątpliwości dotyczące niniejszego programu prosimy kierować na adres:

Maria Wieloch lub Arkadiusz Sikora

Stacja Ornitologiczna MiIZ PAN, Nadwiślańska 108,

80-680 Gdańsk

tel. 58 308-07-59, fax 58 308-09-82

e-mail: mwieloch@miiz.waw.pl lub sikor@miiz.waw.pl